

Chapter: 1 to 5

विभाग १ - गद्य

Q.1 (अ) उता-याच्या आधारे दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा.

(7)

ज्येष्ठ महिना सुरू झाला, की पावसाचे वेध लागतात. सोसाट्याचा वारा आणि पहिल्या पावसाच्या सरींची वार्ता पसरवणारा मातीचा सुगंध हे अगदी प्रत्येक वर्षी येतच असतं. तरीही ते दरवेळी नवीन वाटतं. बालपणी बेफाम होऊन 'ये गं ये गं सरी, माझे मडके भरी'च्या तालावर पावसात चिंब चिंब भिजणं आणि त्या बदल आई-वडिलांकडून पोटभर मार खाणं. आजी-आजोबांकडून कागदी होड्या करायला शिकून त्या पावसाच्या पाण्यात सोडण्यासाठी पुन्हा पावसाची आतुरतेने वाट पाहणं. अशा कितीतरी आठवणी घेऊन दरवर्षी पाऊस येत असतो; पण मोठं झाल्या वर इंद्रधनुष्यात उमलणाऱ्या रंगांचे अर्थ उमगू लागतात. बरसण्याचा अर्थ कळू लागतो आणि हुरहूर, तळमळ अशा शब्दांचा थेट प्रत्यय येऊ लागतो. पावसाच्या आगमनाने गतकाळातले "ते क्षण" पुन्हा जिवंत होतात. डोळ्यांसमोर येऊ लागतात आणि कधी कधी पापण्यांमधून अलगदपणे वाहूनही जातात. मग डोळ्यांतला कोणता आणि बाहेरचा कोणता तेच कळत नाही. असं बरंच काही अनुभवायचं असेल तर वरंदा घाट गाठलाच पाहिजे.

1 A1) ..

2

आकृती पूर्ण करा.

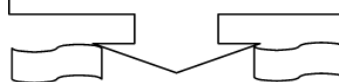
(i)

लेखकाला पावसाचे वेध  
यांच्यामुळे लागतात.



(ii)

लेखक बालपणी बेफाम होऊन  
पावसात या गोष्टी करत



A2) ..

2

सत्य की असत्य ते लिहा.

- (i) आजी- आजोबांकडून किल्ले बनवायला लेखक शिकले.
- (ii) मोठं झाल्यावर इंद्रधनुष्यात उमलणाऱ्या रंगांचे अर्थ उमगू लागतात.
- (iii) ज्येष्ठ महिन्यात पाऊस आठवणी घेऊन येतो.
- (iv) वरंदा घाटाला भेट दिल्यावर पावसाचे रंग दिसत नाहीत.

A3) ..

3

स्वमत.

तुम्ही अनुभवलेल्या पावसाचे वर्णन करा:

(आ) उता-याच्या आधारे दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा. (अपठित गद्य)

(4)

'हरिदत्त' नावाचा एक शेटजी असतो. एके दिवशी सकाळीच 'चतुरक' नावाचा एक इसम बैलगाडीतून पत्नी, मुलांसमवेत त्याच्या घरी उपस्थित होतो.

हरिदत्ताला वाटतं, आपल्या बायकोच्या नात्यातील ही कोणतीतरी माणसं असावीत. त्याच्या बायकोला वाटतं, नवऱ्याच्या नात्यातली असावीत कोणीतरी. काही असो, चतुरकाचा व त्याच्या

कुटुंबियांचा छान पाहुणचार होतो.

एक - दोन दिवस झकास पाहुणचार घेऊन चतुरक परत जायला निघतो. तेव्हा हरीदत्त आपल्या बायकोला म्हणतो, “अगं, तुझा पाहुणा निघाला आहे, त्याला पोचवायला तरी बाहेर चल.” हरीदत्तची पत्नी हे ऐकून चकित होते नि म्हणते, “छे छे, माझा कोणी नव्हे हा पाहुणा वगैरे.”

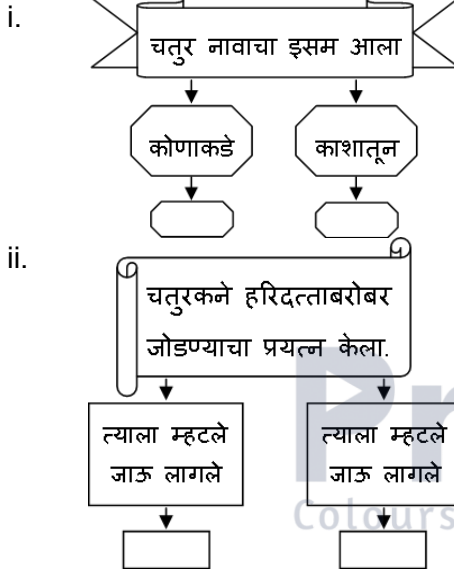
मग हरिदत्त शेवटी त्याला नातं विचारतो, तेव्हा चतुरक सांगतो - ‘माझ्या खटान्याचे चाक बोरीचे (बदरीचे) आहे व तुमच्या दारात हे बोरीचे (बदरीचे) झाड आहे. अशा प्रकारे आपला बादरायण (बदरीमुळे झालेला) संबंध आहे...”

हरिदत्त पुढे काही बोलण्यापूर्वी चतुरक आपल्या कुटुंबियांसमवेत गाडीतून निघतोसुद्धा. तिथून मग उगीच ओढून ताणून संबंध जोडण्याचा कोणी प्रयत्न केला, की ‘काय बादरायण संबंध जोडतोस’, असं म्हटलं जाऊ लागलं.

1 A1) ..

2

आकृती पूर्ण करा.



A2) ..

2

चौकट पूर्ण करा.

- i. खटान्याचे चाक याचे होते. -
- ii. हरिदत्तच्या घरात यांचा पाहुणचार झाला. -
- iii. बैलगाडीतून पत्नी, मुलांसमवेत त्याच्या घरी उपस्थित होतो -
- iv. एक - दोन दिवस झकास पाहुणचार घेऊन परत जायला निघतो -

विभाग २ - पदय

Q.2 खालील पद्याच्या आधारे दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा.

(6)

Q.2

(6)

हे ज्ञानाचे तेज पसरले नव्या युगाच्या नभात  
कला-गुणांच्या क्षितिजावरती ही प्रतिभेची प्रभात.

भव्य पटांगण, बाग मनोहर  
फुला-पाखरांचे जग सुंदर  
आपुलकीचा सुवास पसरे  
मनामनांतून इथे निरंतर.  
गुरुजनांची अमूल्य शिकवण या स्पर्धेच्या युगात,  
कलागुणांच्या क्षितिजावरती ही प्रतिभेची प्रभात.

पायाभरणीं अस्तित्वाची  
प्रयोगशाळा व्यक्तित्वाची,  
तन सुदृढ, मन विशाल होई  
इथे रुजवणूक त्या तत्त्वांची  
विचारधारा तीच वाहते नसानसांत, रगारगांत,  
कलागुणांच्या क्षितिजावरती ही प्रतिभेची प्रभात.

नवीन स्वप्ने, नवीन आशा  
ही प्रगतीची नवपरिभाषा,  
परिश्रमाने, अभ्यासाने  
उन्नत बनवू आपल्या देशा.  
मिटवून सारे भेद चला रे मानवतेच्या युगात  
कलागुणांच्या क्षितिजावरती ही प्रतिभेची प्रभात.

1 A1) ..

2

योग्य पर्याय निवडा.

(1) कलागुणांच्या क्षितिजावर प्रतिभेची पहाट उगवली कारण .....

(i) सूर्योदय होऊन सकाळ झाली.

(ii) नवे युग उजाडले

(iii) ज्ञानाचे तेज नव्या युगाच्या नभात पसरले

(iv) पक्ष्यांचा चिवचिवाह सुरू झाला.

(2) कवीच्या मते, 'मानवतेचे युग' म्हणजे .....

(i) मानवांचे युग

(ii) नव्या विचारांचे युग

(iii) माणसाच्या प्रगतीचे युग

(iv) भेदाभेद नसलेले युग

A2) ..

2

कवितेतील पुढील शब्दांचे अर्थ लिहा:

(i) प्रभात (ii) तेज (iii) नभ (iv) भव्य

A3) ..

2

स्वमत.

'मिटवून सारे भेद चला रे' मानवतेच्या युगात या ओळींचा तुम्हाला कळलेला अर्थ लिहा.

विभाग ३ - भाषाभ्यास

Q.3 व्याकरण घटकांवर आधारित कृती सोडवा.

(1) समान अर्थाचे जोडशब्द तयार करा.

(1)

i. साहणे - .....

ii. धैर्य - .....

(2) गटात न बसणारा शब्द ओळखा.

(1)

तो, हा, सुंदर, आपण

(3) खालील वाक्यांचा प्रकार ओळखून लिहा.

(1)

धावा ! धावा ! लवकर या.

(4) भाषासौंदर्य

(1)

आलंकारिक शब्द

बाळकडू - .....

**विभाग ४ - उपयोजित लेखन**

- Q.4** खालील विषयावर पत्र लिहा. (4)
- Q.4** माधव/ माधवी इनामदार, 44, पूनम पार्क, धनकवडी, पुणे येथून माननीय आगार व्यवस्थापक, राज्य परिवहन मंडळ, स्वारगेट, पुणे यांना पत्र लिहून शाळेच्या सहलीसाठी बस उपलब्ध करून देण्याविषयी पत्र लिहीत आहे. (4)

